

DE BEGINSELEN VOOR HET FAUNABELEID

Clovis Cnoop Koopmans

Op het landelijke congres Verantwoord Faunabeleid, dat zes natuur- en milieuorganisaties hielden op 4 april 1992, zette mr. A.J. Cnoop Koopmans namens de organisaties de toon met een helder en fundamenteel betoog over de grondslagen voor het beleid voor onze in het wild levende zoogdieren en vogels. De directe aanleiding voor het congres was de discussie over het nieuwe faunabeleid van het Rijk, hiervoor heeft staatssecretaris Gabor van Natuurbeheer een ontwerp opgesteld met de titel 'Nota Jacht- en Wildbeheer'. Dit artikel is overgenomen uit het juni-nummer van 'Natuur en Milieu'. Het is een weergave van de rede, die mr. Cnoop Koopmans op het congres heeft gehouden. De redactie van Twirre vindt de rede voldoende belangwekkend, om ook in Friesland onder de aandacht te brengen.

'Faunabeleid' is iets anders dan 'faunabeheer'. In de opvatting van de zes natuur- en milieuorganisaties moet het beheer minimaal zijn. Er is zelfs beleid denkbaar dat bestaat uit non-beheer, dus uit niets doen.

Als grondslagen voor een verantwoord beleid zijn een aantal beginselen geformuleerd. Te weten het beschermingsbeginsel, het non-interventiebeginsel, het gemeenschapsbeginsel, het domicilie- of verblijfsbeginsel, het gelijkheidsbeginsel en het legaliteitsbeginsel. Het zijn mooie zuivere beginselen: ethisch, maatschappelijk en wetenschappelijk verantwoord. Maar op die beginselen zijn uitzonderingen mogelijk, die ook zullen worden genoemd.

beschermingsbeginsel

Alle in het wild levende dieren dienen algehele bescherming te krijgen. Bescherming tegen opzettelijk leed, tegen doden, tegen verwonden, tegen aanschieten, tegen angst aanjagen, tegen verstoren en tegen gevangen nemen. Ons mensen past bescheidenheid en respect tegenover de wilde fauna. Hetzij uit respect voor Gods schepping, hetzij wegens de autonome, onaantastbare schoonheid van dieren en natuur. Wij moeten zorgen, dat in ons dichtbevolkte, door ons bestuurde land wilde dieren een plaats behouden, en wij moeten trots zijn, dat ze hier nog willen leven en dat zij zich willen voortplanten of 's winters op bezoek komen. Ze moeten dat veilig kunnen doen, door ons beschermd in hun kwetsbaarheid.

Ik denk aan ganzen en zwanen in de polder en aan de waterkant in de winter. Ik denk aan herten en reeën in het bos. Als je die ziet, word je er stil van. Het snijdt je door je hart als je ze in hokken ziet of als slachtoffer ziet vallen, geschoten of door het verkeer. Onze wetten moeten worden veranderd, het moeten geen wetten zijn die onze belangen regelen, maar het moeten beschermingswetten worden voor dieren. Dit beginsel leidt tot een nieuwe wettekst:

alle in Nederland in het wild levende zoogdieren en vogels genieten algehele en volledige bescherming, tenzij bij of krachtens de wet anders wordt bepaald.

non-interventiebeginsel

Non-interventie betekent, dat wilde dieren met

rust moeten worden gelaten. Dat we ons er zo min mogelijk mee moeten bemoeien. Dat we geen aantallen moeten willen regelen. We moeten ze niet op peil willen houden, want wie bepaalt het peil waarop ze moeten leven, wat is teveel en wat is te weinig? Er is geen mens en er is geen bioloog die dat weet.

Toch zijn er onder ons regelneven die willen vaststellen hoeveel dieren van een bepaalde soort ergens mogen zijn. Willen we in de relatie tussen torenvalken en veldmuizen bepalen, wanneer er teveel valken of te weinig muizen zijn? Nee, dat laten we aan de natuur over. Daar bemoeien we ons niet mee. Waarom bemoeien we ons wel met de relatie tussen vossen en konijnen? Wanneer kunnen we bepalen wanneer er te veel of te weinig aalscholvers zijn of te veel roerdompen, of te weinig futen, of te veel egels of te veel eekhoorns? Bij voedselschaarste reguleren die populatie-aantallen zichzelf. We moeten het ecosysteem in dit opzicht laten werken. Schommelingen en fluctuaties horen bij het leven, we moeten dan niet fixeren. Alles wat we in dit opzicht doen is eigenwijze onzin. Ook aantalsregulatie ter voorkoming van ziekte onder dieren en van andere natuurlijke doodsoorzaken is onnodig en ongewenst. Als voorbeeld noem ik u de reeën: men wil wel van bepaalde zijde stervende of zieke dieren zien te voorkomen en daarom geregeld dieren schieten. Maar waarom wel bij reeën en niet bij andere dieren? Wie bekommert zich om zieke of oude of stervende zeehonden, reigers, egels, kevers of roodborstjes? Gezondheidszorg voor in het wild levende dieren is onnodig. Dus in beginsel, moeten we ons niet bemoeien met de dieren en hun aantallen. We moeten niet bijvoeren, niet afschieten, niet fokken en uitzetten, geen aantalsregulaties door de mens, maar overlaten aan ecologische en natuurlijke processen. Het non-interventiebeginsel betekent: in beginsel geen beheer van populaties.

gemeenschapsbeginsel

De wilde fauna is van ons allemaal. Niet van de grondeigenaar, de grondgebruiker of de jachtgerechtigde. Het klinkt zo logisch en eigenlijk is iedereen het er mee eens. Men spreekt namelijk algemeen over "onze natuur", "onze wilde dieren". Maar de huidige wet is anders. Thans behoren wilde dieren aan niemand, het zijn zogenaamde *res nullius*, zaken van niemand. Ze

Ganzenjagers

foto Martijn de Jonge

staan op één lijn met weggeworpen of prijsgegeven dode voorwerpen. Ieder die ze in bezit neemt of bemachtigt wordt civielrechtelijk eigenaar. Ook een stroper. Ook iemand die zonder vergunning jaagt of iemand die een beschermd dier vangt. Dit is eigenlijk te gek voor woorden. Alleen via het strafrecht en verbeurdverklaring kan hem dat eigendom weer worden ontnomen. Deze opvatting en deze wetgeving is niet meer in overeenstemming met de opvattingen in de huidige samenleving die dieren niet gelijk stelt met dode levenloze zaken, maar hen ook gevoelens, rechten en een rechtspositie toekent. In Duitsland en Oostenrijk zijn in het burgerlijk recht dieren geen zaken. Dat staat uitdrukkelijk in hun wetboeken. Wij willen een dergelijke regeling: dieren als publiekseigendom, net als water, lucht, het milieu, net als de openbare ruimte, de wegen en de dijken. In die wetgeving moet toeëigening van wilde dieren geen eigendom opleveren en strafbare handelingen al helemaal niet. We willen ook geen exploitatie door particulieren van de wilde fauna. Deze is geen productiemiddel en onderscheidt zich daarin van de veestapel of van huisdieren.

Wij wensen geen benutting van de wilde fauna. Het 'wise-use'-beginsel dat in dit opzicht wel wordt aangehaald, is een noodklep in ontwikkelingslanden, waar de bevolking afhankelijk is van de dieren en door de benutting belang heeft bij hun behoud en bescherming. Dat behoort bij ons en in ons land geen toepassing te vinden.

Dit leidt tot een nieuw wetsartikel:

In het wild levende dieren zijn bezit van de gemeenschap en niet vatbaar voor toeëigening, tenzij bij of krachtens de wet anders is bepaald.

Hier tegenover staat in beginsel een plicht voor de gemeenschap om schade die door wilde dieren wordt aangericht te vergoeden.

domicilie- of verblijfsbeginsel

Al wat zich op Nederlandse bodem bevindt valt onder de Nederlandse wet. Dat geldt voor mensen, bijvoorbeeld vreemdelingen, ook nieuwkomers. Dat moet ook gelden voor dieren.

Dus dieren vallen onder wettelijke bescherming, ook als ze zich in hokken, in ingerasterde terreinen of in gevangenschap bevinden. Voor trekvogels volgt dat uit onze internationale verplichtingen, maar het moet ook gelden voor onze eigen standvogels en voor zoogdieren. In de Vogelwet en de Natuurbeschermingswet is dat al zo geregeld, maar in de Jachtwet niet, die is beperkt tot dieren die in vrijheid leven en niet zijn gevangen. Weliswaar wordt in de praktijk de Jachtwet ook toegepast op omrasterde terreinen, groter dan honderd hectare, maar het beginsel blijft verkeerd. 'In vrijheid leven' is naar onze opvatting geen bruikbaar criterium om dieren te onderscheiden. Er zijn gaten in rasters, er zijn kanalen en sloten. Wie zal uitmaken wanneer een dier zich wel of niet in vrijheid bevindt? Maar ook principiëel is het onjuist. We streven naar vergroting van de leefruimte voor dieren door verwijdering van tussenrasters, het maken van verbindingzones en van tunnels. Ingerasterde terreinen uitsluiten van de werking van de wet is daarmee in strijd. De nota Jacht- en Wildbeheer maakt het helemaal bont door alle ingerasterde terreinen die kleiner zijn dan vijfduizend hectare uit te sluiten van de werking van de wet. Dat is arbitrair. Het zou betekenen dat alleen de noordelijke kroondomeinen nog binnen de werking van de wet vallen.

Beter is daarom:

*In het wild levende dieren zijn overal beschermd. Ze moeten niet worden gedood en ze moeten met rust worden gelaten, ook binnen de rasters.

*Het houden van deze dieren in kleine ruimtes, kennels, kleine rasters, kooien en hokken is op zichzelf strafbaar.

De wettelijke bescherming geldt voor alle dieren die zich op Nederlands grondgebied bevinden.

gelijkheidsbeginsel

Zoals artikel 1 van de Grondwet zegt: allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Het verzet zich tegen discriminatie op grond van ras of soort. Voor mensen houdt het in: geen bevoorrechte groepen. Voor dieren moet het ook gelden en inhouden: alle dieren zijn even veel of even weinig beschermd.

Maar de wet heeft een apart begrip 'wild' geïntroduceerd en daar een aparte wet, de Jachtwet, voor gemaakt. Dat is niet in overeenstemming met de Grondwet. Het kwalificeert een aantal diersoorten als 'wild' en andere diersoorten niet. Het begrip 'wild' omvat aldus alleen dieren die voor ons als buit of bout betekenis hebben. Het omvat ook predatoren, want dat zijn concurrenten van mensen bij het buitmaken. 'Wild' is echter geen biologisch begrip, het is een willekeurig en hebzuchtig begrip. Biologisch, ethisch en filosofisch behoren alle wilde dieren een zelfde wettelijke positie te hebben.

legaliteitsbeginsel

De positie van de wilde dieren moet in de wet geregeld worden en niet in een algemene maatregel van bestuur. De Natuurbeschermingswet voldoet niet aan dit beginsel. Want beschermde dieren worden buiten het parlement om in een algemene maatregel van bestuur als zodanig aangewezen.

De Vogelwet en de Jachtwet voldoen er wel aan en dat moeten we zo houden. Het parlement hoort te beslissen welke diersoorten worden beschermd en voor welke diersoorten en onder welke omstandigheden van algehele bescherming moet of kan worden afgeweken.

Een ander argument voor regeling bij de wet is dat onze wet- en regelgeving in overeenstemming moet zijn met internationale verplichtingen. Individuele ontheffingen en vergunningen behoeven echter niet door het parlement te worden gegeven. Dat kan worden overgelaten aan de rijksoverheid of worden gedelegeerd aan lokale overheden. Maar het delegeren van een vergunningsbevoegdheid tot het schieten van dieren aan de wildbeheerseenheden (*groepen jagers, red.*) is een verkeerd voorstel. Dat zijn teveel eigen-belangengroepen. Hoogstens zou deze delegatie kunnen plaatsvinden aan plaatselijke natuurbeschermingsorganen.

Een ander vereiste aan de wet is dat deze

simpel en overzichtelijk moet zijn. Thans is de wetgeving veel te versnipperd, veel te ingewikkeld. Dat doet afbreuk aan de controle, niet alleen door het parlement maar ook bij de handhaving door de politie. Zelfs voor de politie is controle op Jachtwet en Vogelwet uitermate moeilijk, bijvoorbeeld doordat politieambtenaren die zelf een jachtakte hebben, collegajagers moeten controleren en dan in loyaliteitsconflict kunnen komen. Alleen een deskundige kan nog wijs worden uit de veelheid van regelingen, vergunningen en bepalingen. Wie dat nog wel kon was de veldpolitie, maar helaas en onverstandig genoeg wordt dat politieonderdeel opgeheven. Wij bepleiten dan ook een overzichtelijke duidelijke wet, één faunawet of één flora- en faunawet, waarin de juridische positie van alle in het wild levende zoogdieren, vogels, reptielen en amfibieën wordt geregeld. De uitzonderingen en afwijkingen die mogelijk zijn op de genoemde grondbeginselen moeten per soort worden vastgesteld. Daarvoor geven wij twee beginselen, het schadebeginsel en het minimumbeginsel.

Het **schadebeginsel** houdt in, dat alleen inbreuk wordt gemaakt op de algehele bescherming en de non-interventie bij onaanvaardbare schade voor essentiële maatschappelijke belangen. Dat kunnen zijn:

**De volksgezondheid.* Schade aan de volksgezondheid door dieren doet zich in ons land amper meer voor. Voor hondsdoelheid en vossen geldt het in elk geval niet meer.

**De veiligheid van de dijken.* Het is aanvaardbaar, dat muskusratten worden bestreden om de dijken te beveiligen. Of het nodig is konijnen in de zeereep te schieten om het binnendringen van de zee te voorkomen is twijfelachtig.

**Schade aan het natuurlijk evenwicht.* Ingrijpen kan echter alleen in zeer speciale uitzonderlijke gevallen nodig zijn en dan na biologisch onderzoek en gedegen advies. We denken bijvoorbeeld aan herten in de bossen, die de natuurlijke bosverjonging kunnen verhinderen bij ongebreidelde voortplanting. Een systematische regeling en beheersing van een gewenst geacht ecosysteem zien wij echter niet als een gerechtvaardigde uitzondering. Veranderingen in het natuurlijke evenwicht vormen geen schade die ingrijpen rechtvaardigt.

**Het belang van de beroepsmatige land- en tuinbouw.* Het is redelijk, dat bij aanzienlijke schade door in het wild levende dieren kan worden ingegrepen ter voorkoming of vermindering van bedrijfsschade in de beroepsmatige land- en tuinbouw. Voor onze organiserende instellingen is dit dan ook de belangrijkste reden voor maatschappelijk ingrijpen in de wilde fauna.

Actief ingrijpen hoeft niet altijd. Ook vergoeding van de aangerichte schade is een mogelijkheid of het sluiten van een gedoogcontract met een landbouwer.

Het **minimumbeginsel** betekent, dat als ingrijpen in de natuur al nodig is om schade te bestrij-

den, dit alleen moet gebeuren als het effectief is en in een zo beperkt mogelijke omvang. Bij voorkeur moet dit gebeuren zonder gewelddadige middelen, bijvoorbeeld door het plaatsen van hekken of door verjagen en verplaatsen. Alle jacht is immers wreed. Bij de jacht worden veel dieren aangeschoten en sterven elders, of vliegen door met hagel in het lichaam. Een derde tot de helft van alle levende ganzen heeft hagel in het lichaam, dat als gloeiende metaalkogeltjes het lichaam is binnengedrongen. Het zal nuttig zijn, om een landelijk netwerk van vogelverjagers, vogelwachten te maken, mensen die zich voor vogels interesseren en die het er voor over hebben om ze te gaan bekijken, maar ook om ze te verdrijven uit het land van de boer. Dat is eigenlijk wel een goede gedachte: ik stel u voor om een Nederlandse verjagersvereniging op te richten. Dan vragen we prins Claus als beschermheer en dan is het de *Koninklijke Nederlandse Verjagersvereniging*.

In elk geval zijn de volgende redenen niet geldig om uitzonderingen te maken op de bescherming en de non-interventie.

**De culinaire wensen van de Nederlanders*. Het moet in ons land uit zijn met het eten van reerug, hazepeper en zwijnebout.

**Het oogsten uit de wilde fauna*. De wilde fauna is geen veestapel, geen produktiemiddel voor een enkeling, of voor de particulier. Het is geen noodzakelijk middel van bestaan, zoals bijvoorbeeld wel voor de Eskimo's. Het 'wise-use' beginsel is in ons land niet van toepassing.

**Het uitleven van oerdriften*. Dat wordt ten onrechte nog wel aangevoerd als reden om op dieren te blijven jagen. Het duelleren hebben we ook afgeschaft, evenals de maagdenroof, de stieren- en honden- en hanengevechten, het palingrekken en het katknuppelen. Ook dat werd gedreven door primitieve oerdriften.

**Het plezier, de recreatie, het amusement of de behendigheid*. Daar zijn onze wilde dieren niet voor. Hoe spijtig ook voor de genotsjager; jacht is geen zelfstandig maatschappelijk belang dat

ingrijpen in de dierenwereld rechtvaardigt.

Intussen gaat de plezierjacht in ons land ongestoord voort. Jaarlijks worden in Nederland ruim twee miljoen dieren geschoten, zoals blijkt uit een recent onderzoek van de Nederlandse Vereniging Bescherming van Dieren. En dan nog zijn de houtsnippen, hermelijnen en bunzings er niet in meegeteld. Dat alles zonder voldoende reden en alleen voor de lust en het genoegen van een kleine groep exclusieve, excentrieke en bevoorrechte personen.

Het is onbegrijpelijk, dat we ons dat met z'n allen nog steeds laten welgevallen. Onder deze dieren zijn achtduizend vossen, die met een rijkspremie van vijftien gulden per stuk worden geschoten. Het is een schande, durf ik te zeggen dat die prachtige rekel, dat onderdeel van ons natuurbezit en van ons cultuurbezit in de vorm van sprookjes en verhalen, op deze meedogenloze manier wordt vervolgd. Dat rijksgeld kan in deze tijd van bezuiniging beter worden besteed.

Vos

foto Martijn de Jonge

Mr. A.J. Cnoop Koopmans is oud-bestuurslid van Natuurmonumenten, oud-Eerste-Kamerlid, oud-vice-president van de rechtbank in Amsterdam en thans rechter plaatsvervanger aldaar.

Naschrift

In september is, als uitvloeisel van het congres 'Verantwoord Faunabeleid' het Platform Verantwoord Faunabeleid opgericht, met als doel het verder ondersteunen en realiseren van een ethisch, maatschappelijk en biologisch verantwoord faunabeleid in Nederland. In dit platform werken de volgende organisaties samen: Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging (KNNV), Stichting Kritisch Faunabeheer (SKF), Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren (DB), Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie (NJN), Stichting Het Vogeljaar en de Stichting Mondiaal Alternatief.

De samenwerking is op basis van de zes uitgangspunten van het congres (zie Twirre 1992 (1):16). Natuurbeschermingsorganisaties die steun willen verlenen aan dit platform kunnen zich onder meer wenden tot Ir. J.W.G. Pfeiffer (KNNV), van Tienhovenlaan 23, 1412 EB Naarden, tel: 02159-41637 of Harm Niesen (SKF), Stierop 12, 1862 JL Bergen (NH), tel: 02208-94219